

Zavod za varstvo
kulture dediščine Slovenije

KULTURNA DEDIŠČINA: SPOZNAJ, VARUJ, OHRANI – SVO

KAKO MOTIVIRATI OTROKE, DA SKRBIJO ZA SVET OKOLI SEBE

Milena Antonić, Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, Območna enota Maribor

Kulturna dediščina je nenadomestljiva vrednota. Vsaka enota kulturne dediščine, ki je poškodovana ali uničena, je žal izgubljena, zato je treba kulturno dediščino vključiti v aktivno vsakodnevno življenje. Skrb za njeno ohranjanje in varovanje v vseh okoliščinah je naloga vsakogar izmed nas. V ZVKDS se zavedamo, da kulturno dediščino lahko zares varujemo le ljudje sami. Naš cilj je, da otroci in mladostniki spoznajo vrednote kulturne dediščine, da bi jih kasneje kot odrasli znali ceniti in spoštovati in da bi s svojimi dejanji pomagali ohranjati dediščino.

IDEJA

Narediti želimo korak naprej pri načrtni vzgoji in izobraževanju mlajše populacije na področju kulturne dediščine. Nerazumljive pojme s področja varovanja kulturne dediščine želimo približati otrokom in jim predstaviti pestro skupino strokovnjakov, ki so v službi dediščine.

CILJI

Učencem želimo predstaviti pomembnost zaznavanja, spoznavanja, varovanja in ohranjanja kulturne dediščine ter jih poučiti o tem, kje, kako in od koga lahko pridobijo informacije o kulturni dediščini. Učence želimo naučiti videti in prepoznati kulturno dediščino in njene vrednote, kajti pridobljeno znanje lahko dolgoročno pozitivno vpliva na posameznika in družbo. Kulturna vzgoja na področju varovanja dediščine mora potekati vse življenje. Pridobljeno znanje je treba nadgraditi z lastnimi pogledi in razlagami.

IZVAJANJE

Izobraževanje na področju kulturne dediščine mora potekati vse šolsko leto: ob kulturnih in naravoslovnih dnevih, med učnimi urami zgodovine ali likovne vzgoje. Potekati mora sistematično in medpredmetno ter prilagojeno zahtevam, predznanju, starosti skupin in pedagoškemu procesu, na primer na učnih sprehodih, med ogledi arheoloških najdišč, pri spoznavanju poklicev, med pogovori s strokovnjaki, obiski restavratorskih ateljejev, ogledi obnovljenih kulturnih spomenikov, izvajanjem tematskih delavnic ...

Bistvo projekta SPOZNAJ, VARUJ, OHRANI je neposredno povezano z izhodiščem, da znamo prepoznati in videti dediščino, jo ceniti in spoštovati ter ohranjati in varovati kot nekaj vrednega. Projekt SPOZNAJ, VARUJ, OHRANI se izvaja v sklopu popularizacije kulturne dediščine ZVKDS in je za udeležence brezplačen.

PRIMERI DEDIŠČINSKIH TEMATSKIH DELAVNIC

Na delavnicah bomo razvijali ustvarjalnost, zaupali svojim očem, se zanesli na svoje zaznave, spodbujali radovednost, vdihovali predmetom življenje in jih osmislili z zgodbami, pri tem pa krepili zavest o kulturni dediščini.

Ni vse zlato, kar se sveti

Za dediščino skrbi skupina različnih strokovnjakov. Na tematski delavnici bleščečega imena se bomo z udeleženci prelevili v »pozlatarje« in bomo »pozlatili« izbrani okraski ter se seznanili z obdobjem baroka. Delavnico je mogoče nadgraditi in povezati z drugimi predmeti: zgodovino, kemijo, slovenskim jezikom, glasbo in likovno vzgojo.

OŠ, Trajanje: 90–120 min

Vrata

Vrata so arhitekturni element in pričevalna dediščina. Odpirajo in zapirajo, združujejo in razslojujejo, odkrivajo in zakrivajo, povezujejo in ločujejo ... Spremljajo nas skozi različna zgodovinska obdobja in nam omogočajo številne možnosti ustvarjanja. Izdelovali bomo mape v obliki dvokrilnih vrat, katerih podobe bomo poiskali v neposredni okolici.

OŠ, Trajanje: 60 min

Izdelava stiskalnice za herbarij

Bogata naravna in kulturna dediščina spodbuja raziskovalca v nas. Natančno ogledovanje oblik cvetnih listov, ukrivljenost vej in dreves je v slogovnem obdobju secesije navdihnila številne umetnike in rokodelce. Z udeleženci bomo na delavnici poiskali in stilizirali oblike iz narave.

OŠ, Trajanje: 90 min

Okrasje v dediščini

Detalji na pročeljih starih hiš (rastlinski, živalski, človeški, organski, geometrični) so tisti, ki naredijo objekt privlačnejši, vendar so žal največkrat spregledani. Udeležence delavnice želimo spodbuditi, da bi si hiše ogledovali z odprtimi očmi. Z izbranim okrasjem bomo okrasili tekstilni izdelek.

OŠ, Trajanje: 60 min

Izdelava arheološke replike (oljenke, prazgodovinske žlice, lesene konice)

Predstavili vam bomo arheologijo in poklic arheologa. Spoznali boste zanimive najdbe iz naše okolice in oblikovali svojo oljenko/žlico/konico, jo poljubno okrasili in označili.

OŠ, Trajanje: 60 min

Zgodovinski park

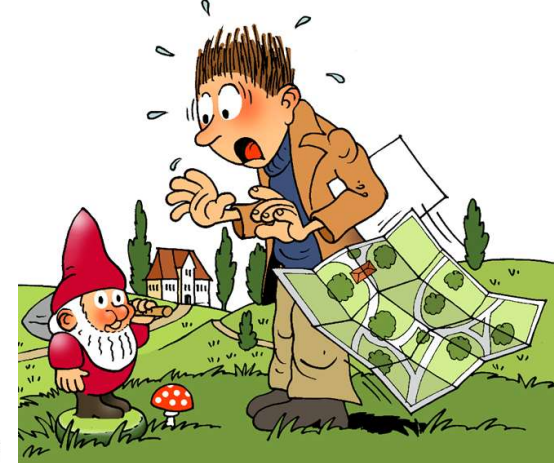
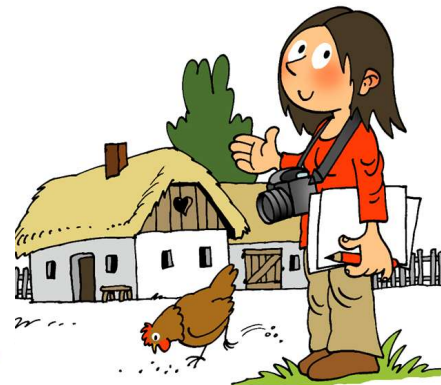
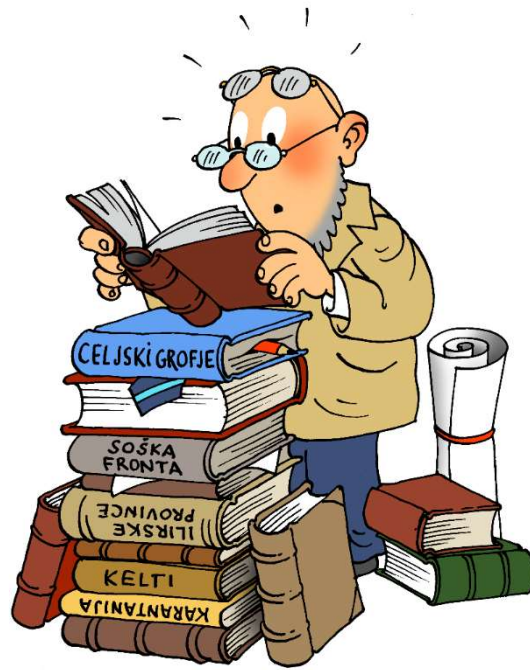
V tematski delavnici bomo izdelovali makete parkov po srednjeveških zasnovah, saj je tudi park lahko kulturni spomenik. Udeleženci bodo izdelali svoj mini park, ga opremili z magnetom oziroma ga dodali na verižico.

V + 4, OŠ, Trajanje: 60 min

Panjske končnice

Ali veste, kako hudič babi brusi jezik in kako je, če polž preganja krojače? Pogovorili se bomo o pomenu panjskih končnic, ki so prepoznavni del slovenske etnološke kulturne dediščine. Spoznali boste najzanimivejše motive in zgodbe, na koncu pa boste na les/karton po predlogah ali lastnih zamislih naslikali panjsko končnico.

V + 4, OŠ, Trajanje: 90 min

Umetnostni zgodovinar, zgodovinar, etnolog, arheolog, restavrador, arhitekt ..., izbor ilustracij poklicev, ki skrbijo za varovanje dediščine. Ilustracije: Samo Jencič

Maribor, spoznavanje stavbne dediščine, vodeni sprehod, reševanje delovnih listov

Maribor, spoznavanje stavbne dediščine, Cankarjeva ulica, detajl na pročelju vile

Maribor, spoznavanje stavbne dediščine, vodeni sprehod, reševanje delovnih listov

Maribor, arheološko najdišče Piramida, spoznavanje arheološke dediščine, vodeni sprehod

MARIBOR, arheološko najdišče Piramida, spoznavanje arheološke dediščine, dediščinska tematska delavnica, izdelava pečatnika*

* Pečat je bil pripet na koncu dokumenta, da potrdi njegovo verodostojnost.

Maribor, arheološko najdišče Piramida, spoznavanje arheološke dediščine, dediščinska tematska delavnica, izdelava akvamanila*

* Akvamanile je vrč za vodo, ki so ga uporabljali za umivanje ali splakovanje rok.

Obložena miza

Hrana je na gradovih imela pomembno vlogo. Veliko časa so namenili njeni pripravi, pa tudi postrežbi. O hrani nam govorijo kronike ali popotni dnevniki ter urbarji. V zapiskih Paola Santonina, ki je ozemlje današnje Slovenije obiskal konec 15. stoletja, tako lahko beremo zanimive opise pojedini. Res je, da je bil kot odposlanec oglejskega patriarha deležen posebne pozornosti, a nam pogosto zelo sočno opisuje, s čim so ga pogostili. V konjiškem gradu so se recimo v večerji z enajstimi hodi zvrstili na mizi pitani kopuni, postrvi, rezanci s smetano, zelje s slanino, kozlički, rakove kroglice, ječmenova juha, ocvrtnjak z žajblom in jurčki pa domači kruh in seveda več vrst odličnega vina. Po drugi strani pa nam zapisi v urbarjih dajejo vpogled v dajatve podložnikov. Za sprotno oskrbo gradu so imeli gradovi svojo lastno zemljo, gojili so živali, predvsem kokoši in prašiče, ter hodili na lov. Poljščine, ki jih urbarji najpogosteje omenjajo, so predvsem žita, fižol, zelje, repa in korenje. O krompirju, paradižniku in koruzi v srednjem veku seveda ne moremo govoriti, saj so te poljščine prišle v Evropo šele po odkritju Amerike. Oskrba z vodo je bila zagotovljena z izgradnjo vodnjakov in cistern.

Akvamanile je vrč za vodo, ki so ga uporabljali za umivanje ali splakovanje rok. Ime izvira iz latinskih besed *aqua* za vodo in *manus* za roke. Za mizo in ob jedi je bila osebna higiena pomembna, saj so pogosto jedli z rokami. Večinoma so izdelane iz bronu, keramične pa so le cenejše različice. Na začetku so bile uporabljene le v sakralnih obredih, kasneje, v 13. in 14. stoletju, pa se pojavijo tudi kot namizna keramika v kombinaciji z umivalnikom. Akvamanile so bile oblikovane po živalskih in/ali človeških podobah, ki izvirajo predvsem z Bližnjega vzhoda in Sredozemlja. Imajo dve odprtini, eno za polnjenje, drugo kot izliv za vodo, ki je oblikovan kot živalska glava. Pogosto so upodobili ovna, bika ali fantastične živali. Najdbe akvamanil so redke, a na gradu Gornji Maribor smo jih odkrili kar pet.

Maribor, arheološko najdišče Piramida, spoznavanje arheološke dediščine, dediščinska tematska delavnica, izdelava akvamanila*

* Akvamanile je vrč za vodo, ki so ga uporabljali za umivanje ali splakovanje rok.

Maribor, Mariborski park, vrtnoarhitekturna dediščina, vodeni sprehod

Maribor, Mariborski park, vrtnoarhitekturna dediščina, dediščinska tematska delavnica PARK – kulturni in naravni spomenik

Maribor, Mariborski park, vrtnoarhitekturna dediščina, dediščinska tematska delavnica PARK – kulturni in naravni spomenik

Maribor, ZVKDS, OE MB, ogled restavratorskih ateljejev, ateljeja za konserviranje in restavriranje arheoloških, kulturnozgodovinskih in etnoloških predmetov kovinskega izvora

Maribor, ZVKDS, OE MB, ogled restavratorskih ateljejev, ateljeja za restavriranje arheoloških predmetov iz keramike

Maribor, ZVKDS, OE MB, ogled restavratorskih ateljejev, ateljeja za konserviranje in restavriranje slik in kipov

Maribor, ZVKDS, OE MB, vodeni sprehod po mestu in raziskovanje mesta z nalogami

Ljutomer, vodeni sprehod, dediščinska tematska delavnica Cehi,* izdelava izveskov
* Ceh je združenje obrtnikov enakih ali podobnih poklicev.

Ljutomer, vodeni sprehod, dediščinska tematska delavnica Cehi,* izdelava izveskov
* Ceh je združenje obrtnikov enakih ali podobnih poklicev.

Maribor, sodelovanje z Muzejem narodne osvoboditve Maribor, vodeni sprehod in dediščinska tematska delavnica Kako je oblečena hiša

Veržej in Maribor, spoznavanje kulturne dediščine kraja in dediščinska tematska delavnica Moj kraj, kolaž

HVALA!

Avtorica **Spoznaj, varuj, ohrani – SVO** in
sokoordinatorica **Tedna kulturne dediščine – TKD**
Milena Antonić

<https://www.facebook.com/pages/SPOZNAJ-VARUJ-OHRANI/116517375188028?fref=ts>